немачка
сарадња
DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development and Cooperation SDC

Sprovedeno od strane:

giz Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

НЕ ИЗОСТАВИТИ НИКОГА ИЗ РАЗВОЈА!

Просторни аспекти одрживог развоја:

разлике по типу насеља и међу регионима

Република Србија – Републички завод за статистику
Statistical Office of the Republic of Serbia

ЈАНУАР 2022.

НЕ ИЗОСТАВИТИ НИКОГА ИЗ РАЗВОЈА!

Просторни аспекти одрживог развоја: разлике по типу насеља и међу регионима

Издавач:

Република Србија – Републички завод за статистику
Statistical Office of the Republic of Serbia

Милана Ракића 5, Београд
Тел: 011 2412 922; факс: 011 2411 260

За издавача:

Др Миладин Ковачевић, директор

Ауторка:

Др Марија Бабовић

Редакцијски одбор:

Снежана Лакчевић
Драгана Ђоковић Папић
Петар Ђорић
Радна група за праћење Циљева одрживог развоја (ЦОР)

Лектура и коректура (српски):

Халифакс, преводилачка агенција

Превод (енглески):

Халифакс, преводилачка агенција

Дизајн:
Executive Group

Приликом коришћења података из ове публикације обавезно навести извор.

Израду ове публикације подржале су владе Швајцарске и Немачке.
Ова публикација не представља званичан став влада Швајцарске и Немачке.

немачка сарадња
DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development and Cooperation SDC

Sprovedeno od strane:
giz Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

САДРЖАЈ

Просторни аспекти одрживог развоја: разлике по типу насеља и међу регионима 1

Становништво градских и осталих насеља у токовима одрживог развоја 3

Регионални аспекти одрживог развоја 16

НЕ ИЗОСТАВИТИ НИКОГА ИЗ РАЗВОЈА!

Просторни аспекти одрживог развоја: разлике по типу насеља и међу регионима

Не изоставити никога из развоја *(Leave No One Behind)* основно је начело Агенде за одрживи развој до 2030. године и њених Циљева одрживог развоја (ЦОР). Ово начело је одраз једногласне одлучности свих држава да се у потпуности искорене сиромаштво, социјална искљученост и дискриминација у свим својим облицима, те да се смање неједнакости и различити облици рањивости који искључују појединце и друштвене групе из развојних процеса и умањују њихов развојни потенцијал и благостање, али и развојни потенцијал човечанства у целини[1].

Ово начело је утемељено на спознаји да се, због укрштања различитих фактора искључивања, поједине групе суочавају са вишеструким, узајамно оснажујућим факторима ускраћивања и неједнакости, који доводе до тога да буду изостављене из развојних процеса. Пет кључних фактора искључивања су: дискриминација (на основу неке од наслеђених или стечених особина), географска удаљеност или настањеност у неповољном географском подручју (деградирана животна средина, одсуство саобраћаја и комуникација, неразвијена економија, технологија, услуге), управљање (неадекватни закони, политике, нетранспарентне и неодговорне институције, одсуство демократског учешћа), социо-економски статус (неједнакости у приступу ресурсима, могућностима за запошљавање, сиромаштво и ускраћивање), и осетљивост на шокове (конфликте, кризе, климатске промене и природне катастрофе)[2].

Ова кратка информативна публикација из серије "*Не изоставити никога из развоја!*" посвећена је приказу стања у остваривању ЦОР у Републици Србији из перспективе просторних разлика или неједнакости, које су сагледане двојако: (1) као разлике између становништва које живи у градским и осталим насељима и (2) као разлике између становништва које живи у регионима Републике Србије. За диференцирање насеља према типу, званична статистика користи типологију која разликује „градска" и „остала" насеља. Ова типологија заснива се на такозваном административно-правном критеријуму, по којем су посебним актима јединица локалне самоуправе поједина насеља проглашена градским, док су сва остала насеља сврстана у категорију „остала". Категорија „осталих" насеља користи се као најприближнија категорији сеоских насеља. Према проценама становништва Републичког завода за статистику за 2020. годину, удео становништва „осталих" насеља у укупном становништву Србије износио је 38,8%.

---

[1] https://unsdg.un.org/2030-agenda/universal-values/leave-no-one-behind

[2] UNSDG (2019) *Leaving No One Behind. A UNSDG Operational Guide for UN Country Teams, https://unsdg.un.org/sites/default/files/Interim-Draft-Operational-Guide-on-LNOB-for-UNCTs.pdf*

Када су у питању региони, Уредбом о номенклатури статистичких територијалних јединица (НСТЈ) дефинисана су три нивоа:

- На нивоу НСТЈ 1 постоје два региона: Србија – север и Србија – југ;
- На нивоу НСТЈ 2 постоји пет региона, од којих смо у овој публикацији обухватили Београдски регион, Регион Војводине, Регион Шумадије и Западне Србије, Регион Јужне и Источне Србије, и
- На нивоу НСТЈ 3 постоји 29 управних округа, сваки од њих обухвата одређени број општина и градова, а град Београд има статус посебне управне јединице.

Агенда за одрживи развој до 2030. године посебну пажњу посвећује просторним аспектима развоја. Да би се остварио одрживи развој у државама и ширим међународним регионима, потребно је водити посебно рачуна о политикама одрживог развоја и на нивоу региона унутар држава, као и о политикама урбаног и руралног развоја. Регионалне неједнакости су присутне у готово свим државама, а када су веома изражене, представљају озбиљну препреку одрживом развоју јер утичу на миграторне трендове којима се становништво сели из мање развијених у више развијена подручја, стварајући даље неповољне услове за развој (смањивање економских активности, неисплативост одржавања или развоја социјалних услуга, инфраструктуре, јавног превоза и сл.), што ствара даље препреке за развој и води новим таласима исељавања становништва, и то посебно млађег и најпродуктивнијег. Агенда 2030. стога посебну пажњу посвећује, како регионалним неједнакостима, тако и неједнакостима између урбаних и руралних подручја, предвиђајући подршку позитивним економским, социјалним и еколошким везама између урбаних, периурбаних и руралних подручја. У том смислу, принцип „Не изоставити никога из развоја“ значи не изоставити из развоја ни мање развијене и удаљене регионе, као ни руралне области.

Становништво градских и осталих насеља у токовима одрживог развоја

Градска насеља | Остала насеља

Стопа ризика од сиромаштва или социјалне искључености

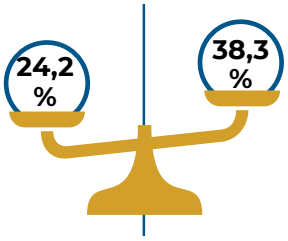

Стопа заостајања у расту деце до 5 година

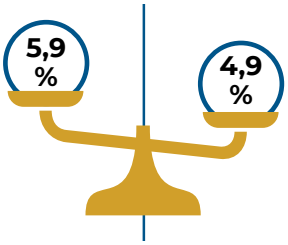

Стопа гојазности деце до 5 година

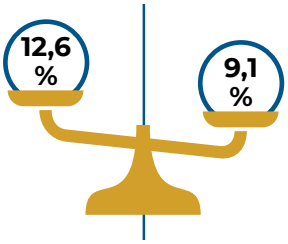

Планирање породице уз употребу модерне контрацепције, жене 15-49

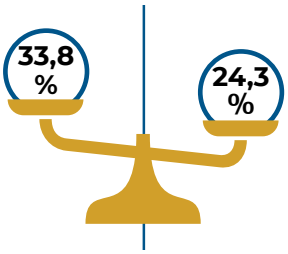

Стопе запослености становништва 15+

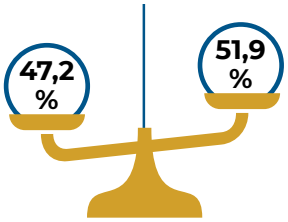

Градска насеља | Остала насеља

Удео жена старости 20-24 године које су први пут ступиле у брак или ванбрачну заједницу пре 18. године

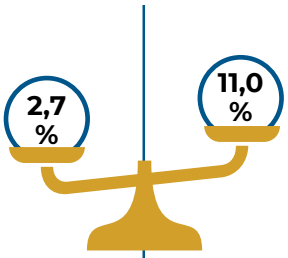

Стопа дечјег рада (5-17 година)

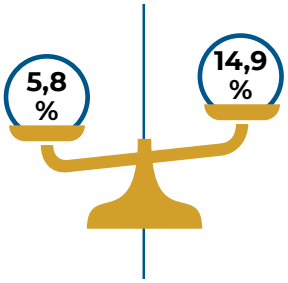

Искуство дискриминације у последњих 12 месеци (жене 15-49)

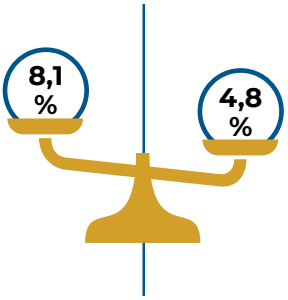

Домаћинства која поседују интернет прикључак

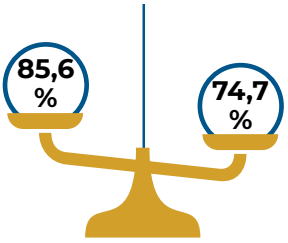

РИЗИЦИ ОД СИРОМАШТВА ИЛИ СОЦИЈАЛНЕ ИСКЉУЧЕНОСТИ ЗНАТНО СУ ВЕЋИ У ОСТАЛИМ („СЕОСКИМ“) НЕГО У ГРАДСКИМ НАСЕЉИМА...

Сиромаштво и социјална искљученост не погађају једнако становништво градских и осталих, односно „сеоских“ насеља. Разлике у стопама ризика од сиромаштва, као и стопама ризика од сиромаштва или социјалне искључености су велике, при чему су ове стопе знатно више у „сеоским“ срединама у поређењу с градским (Графикон 1)[3].

Графикон 1: **Стопа ризика од сиромаштва и стопа ризика од сиромаштва или социјалне искључености, према типу насеља, 2020, % (индикатори ЦОР 1.2.1 и 1.2.2)**

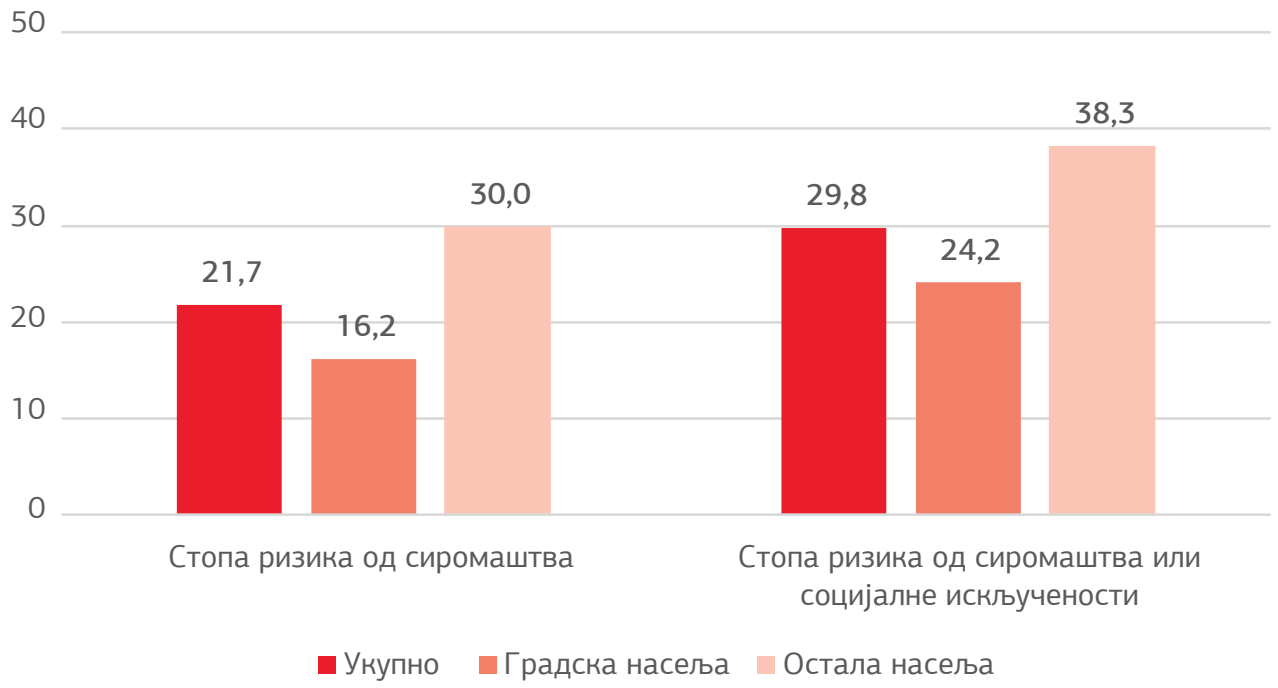

Извор: Анкета о приходима и условима живота, РЗС

...НЕУХРАЊЕНОСТ ЈЕ ВИШЕ ПРОБЛЕМ ДЕЦЕ У ГРАДСКИМ НЕГО У „СЕОСКИМ“ НАСЕЉИМА...

Када се посматра статус ухрањености, деца која живе у осталим насељима показују боље карактеристике у односу на децу из градских насеља. Стопа заостајања у расту (индикатор ЦОР 2.2.1), као и стопе заостајања у тежини у односу на висину и гојазности (индикатор ЦОР 2.2.2), али и стопа потхрањености, више су међу децом која живе у градским насељима, него међу децом која живе у „сеоским“ насељима (Графикон 2).

[3] Уколико није другачије назначено, подаци су преузети са портала РЗС о ЦОР, https://sdg.indikatori.rs/sr-cyrl/

Графикон 2: **Показатељи стања ухрањености међу децом старости до 5 година, према типу насеља, 2019, % (индикатори ЦОР 2.2.1 и 2.2.2)**

Извор: *MICS* - РЗС и УНИЦЕФ

Један од важнијих показатеља одрживог развоја у области доступности хране односи се на државне расходе који су усмерени на пољопривреду. Подаци за период 2015-2020. године указују на пораст ових издатака у периоду од 2016. до 2019. године, а потом на пад у 2020. години (Графикон 3).

Графикон 3: **Индекс државних расхода усмерених на пољопривреду, 2015-2020. (индикатор ЦОР 2.а.1)**

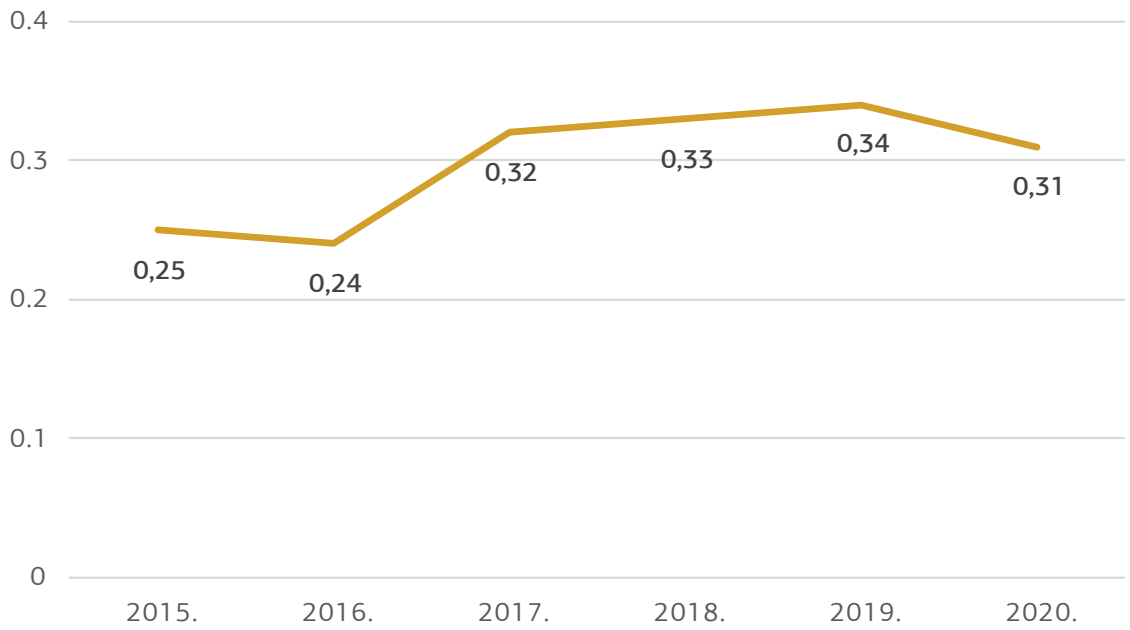

Извор: Министарство финансија и РЗС

3 ДОБРО ЗДРАВЉЕ

...ЖЕНЕ ИЗ ГРАДСКИХ НАСЕЉА У ВЕЋОЈ МЕРИ СЕ У ПЛАНИРАЊУ ПОРОДИЦЕ ОСЛАЊАЈУ НА САВРЕМЕНЕ МЕТОДЕ КОНТРАЦЕПЦИЈЕ НЕГО ЖЕНЕ ИЗ ОСТАЛИХ НАСЕЉА, ПА ЈЕ ТАКО И ЗАШТИТА ТРУДНИЦА НЕПОВОЉНИЈА МЕЂУ ЖЕНАМА У „СЕОСКИМ“ СРЕДИНАМА, ГДЕ СЕ ЧЕШЋЕ РЕГИСТРУЈЕ И РАНО РАЂАЊЕ...

Жене из градских насеља чешће користе савремене методе контрацепције у планирању породице. Ове методе су знатно поузданије од традиционалних метода и омогућавају бољу контролу над репродуктивним циклусима, транзицијом ка родитељству и усклађивањем те транзиције у односу на друге животне аспекте, као што су образовање, запосленост итд. Такође омогућавају и боље планирање рађања и жељеног броја деце (Графикон 4).

Графикон 4: **Удео жена у репродуктивном периоду (старости 15-49 година) које своје потребе за планирање породице задовољавају савременим методама контрацепције, према типу насеља, 2019, % (индикатор ЦОР 3.7.1)**

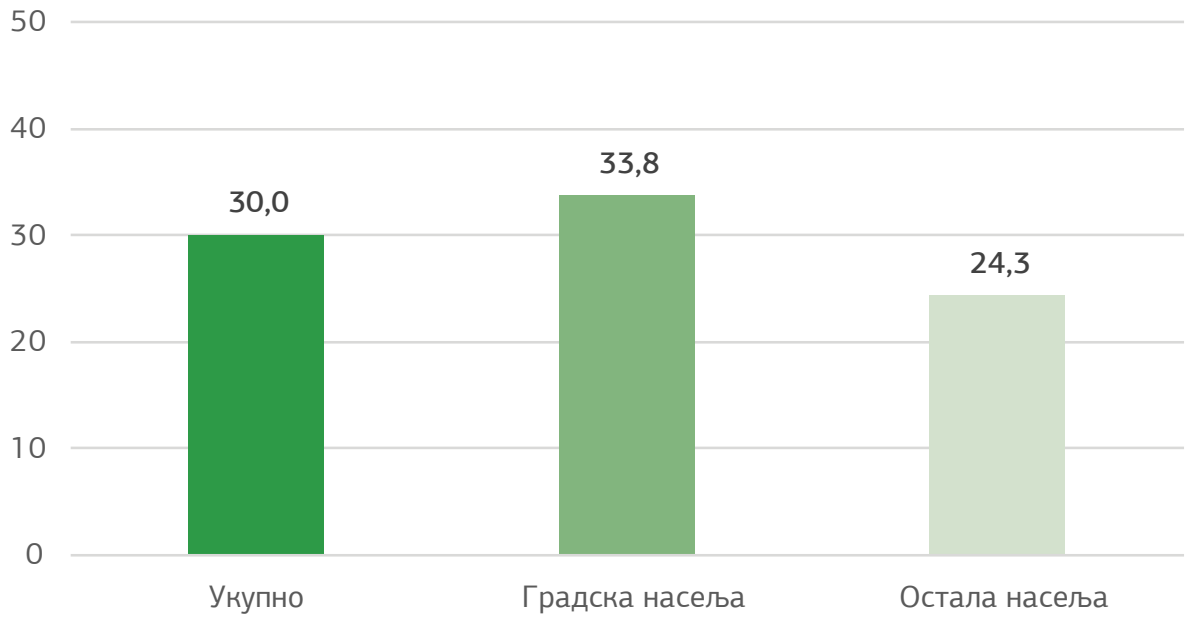

Извор: *MICS* - РЗС и УНИЦЕФ

Жене из градских насеља прате здравље у трудноћи редовније него жене из осталих насеља. Међу женама које живе у граду региструје се нешто већи проценат жена које су посетиле лекара и то 4 или више пута током трудноће (Графикон 5).

Графикон 5: **Обухват основним здравственим услугама - пренатална заштита (четири и више посета), према типу насеља, 2019, % (индикатор ЦОР 3.8.1b)**

Извор: *MICS* - РЗС и УНИЦЕФ

Према налазима Истраживања вишеструких показатеља из 2019. године, медицински надзор порођаја био је обезбеђен женама како из градских, тако и из „сеоских“ насеља, односно сви порођаји обављени су у здравственим установама (индикатор ЦОР 3.1.2).

Проблем раног рађања присутнији је у осталим него у градским насељима (Графикон 6).

Графикон 6: **Проценат жена старости 20-24 године које су родиле живорођено дете пре навршених 18 година, према типу насеља, 2019, %**

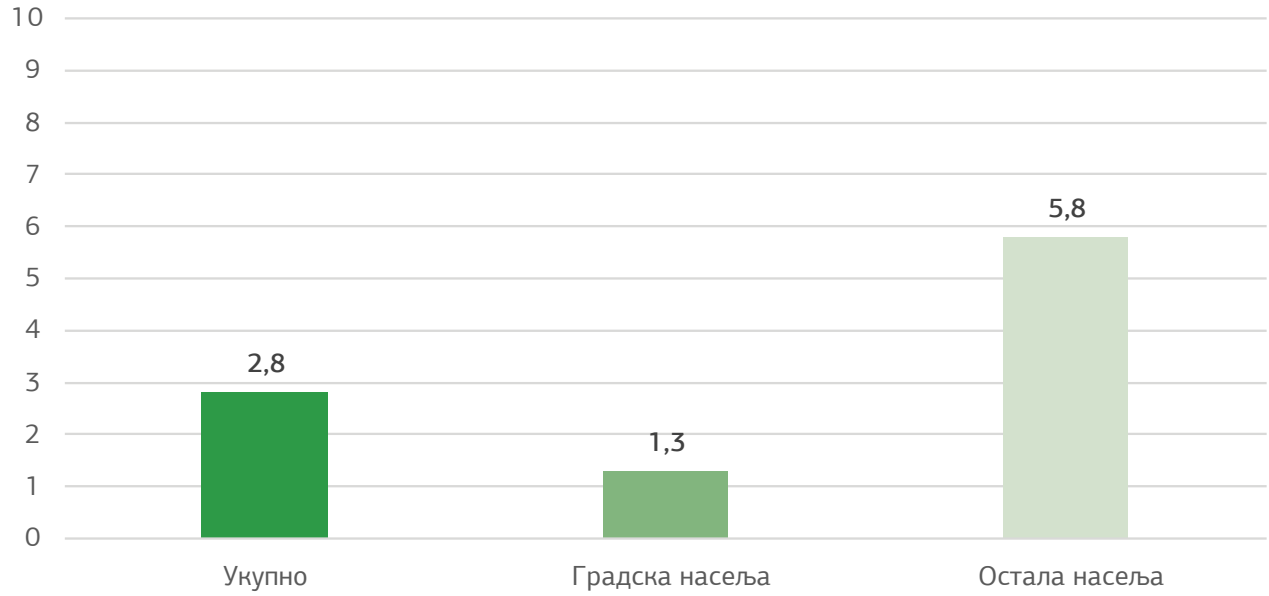

Извор: *MICS* - РЗС и УНИЦЕФ

...РАНИ РАЗВОЈ ДЕЦЕ НЕШТО ЈЕ ПОВОЉНИЈИ У ГРАДСКИМ НЕГО У ОСТАЛИМ НАСЕЉИМА, А РАЗЛИКЕ У ОБРАЗОВАЊУ, БАР У ПОГЛЕДУ СТОПЕ ЗАВРШАВАЊА ШКОЛОВАЊА И РОДНОГ ПАРИТЕТА, НИСУ ВЕЛИКЕ МЕЂУ ДЕЦОМ ГРАДСКИХ И ОСТАЛИХ НАСЕЉА...

Могућности учења и развоја нешто су повољнији у градским него у осталим насељима, судећи према вредностима Индекса раног развоја деце, којим се прати развој деце узраста од 3. до 4. године. Овим индексом прати се развој деце у погледу моторних, когнитивних, језичких и социоемоционалних вештина и способности, вештина контроле понашања, и односа према другима. Вредност Индекса раног развоја деце је за три процентна поена виша у градским него у осталим срединама (Графикон 7).

Графикон 7: **Индекс раног развоја детета према типу насеља, 2019, % (индикатор ЦОР 4.2.1)**

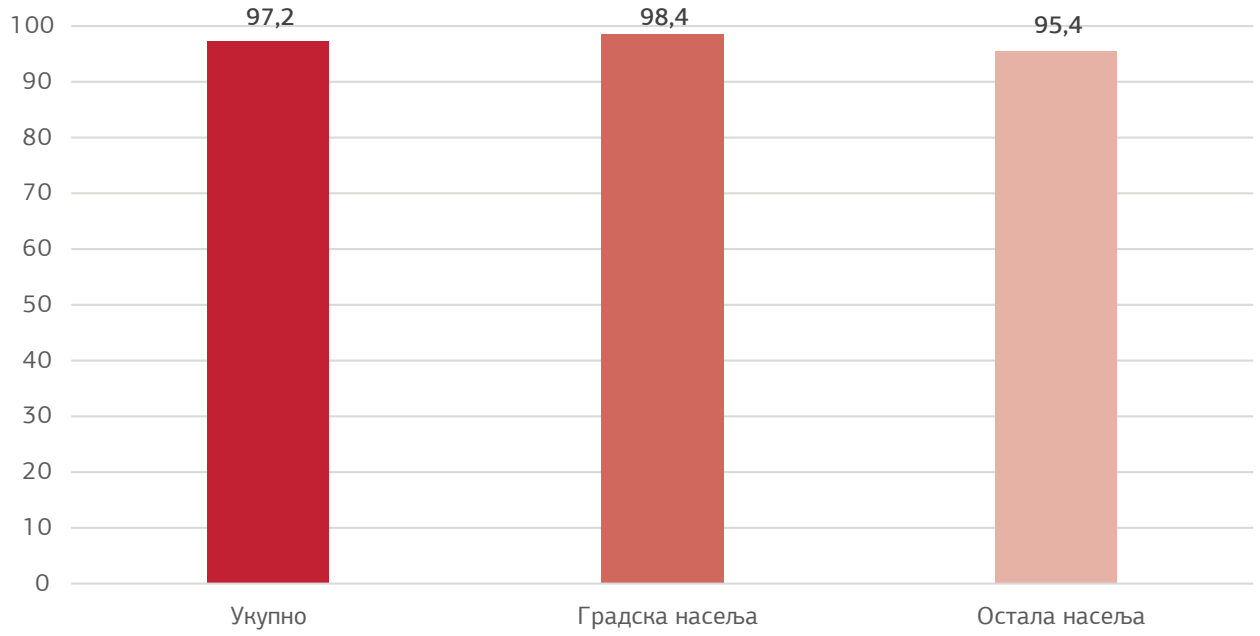

Извор: *MICS* - РЗС и УНИЦЕФ

Разлике у стопама завршавања основног образовања, које је обавезно у Републици Србији, готово да не постоје између деце која живе у градским и осталим насељима, али се на нивоу средњег образовања разлике повећавају, иако и даље нису велике (Графикон 8).

Графикон 8: **Стопе завршавања основног и средњег образовања према типу насеља, 2019, % (индикатор ЦОР 4.1.2)**

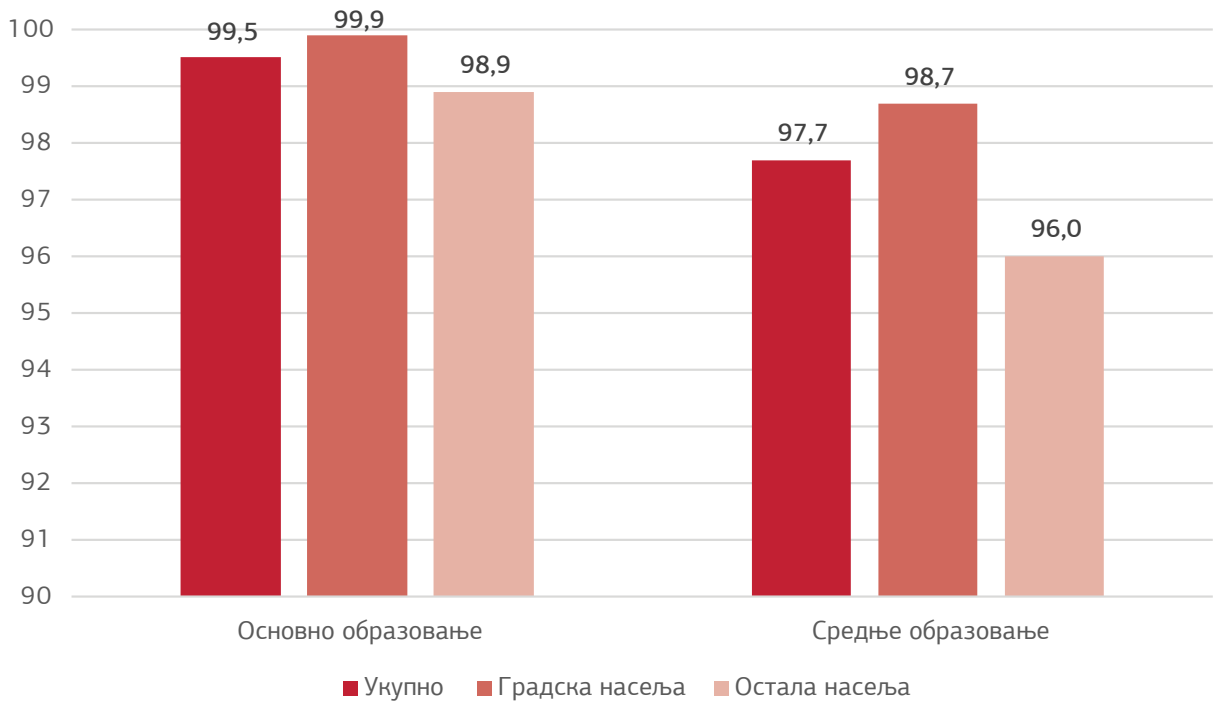

Извор: MICS - РЗС и УНИЦЕФ

Индекс родног паритета, који показује однос нето стопа похађања школе девојчица у односу на дечаке показује мање разлике између деце која живе у градским и осталим, „сеоским“ насељима. Овај индекс за основну школу у градским насељима износи 0,96, а у осталим насељима 1,01. За средњу школу родни паритет у градским насељима износи 1,00 (пуни паритет), док у „сеоским“ насељима износи 0,96, што указује на нешто нижи индекс родног паритета похађања средње школе[4].

...РОДНЕ НЕЈЕДНАКОСТИ ПРИСУТНЕ СУ У СРБИЈИ И У ГРАДСКИМ, И У ОСТАЛИМ НАСЕЉИМА, АЛИ ЈЕ РАНИ БРАК, КАО ЈЕДНА ОД КЉУЧНИХ ПРЕПРЕКА ЗА БОЉА ОБРАЗОВНА ПОСТИГНУЋА И ЗАПОШЉАВАЊЕ ЖЕНА, ВИШЕ ЗАСТУПЉЕН МЕЂУ ЖЕНАМА У ОСТАЛИМ НАСЕЉИМА; ЖЕНЕ У ГРАДСКИМ НАСЕЉИМА СПРЕМНИЈЕ СУ ДА УКАЖУ НА РОДНЕ НЕЈЕДНАКОСТИ...

Циљеви одрживог развоја у области родне равноправности и оснаживања жена, између осталог, предвиђају заштиту од дискриминације и сузбијање насиља над женама и девојчицама, спречавање раних бракова, праведнију расподелу неплаћеног кућног рада и бриге о породици. Према налазима Истраживања о добробити и безбедности жена, стопе изложености жена партнерском насиљу, након навршене 15. године живота, знатно су више у градским него у осталим насељима. Разлог за то не мора бити стварно већа распрострањеност партнерског насиља над женама, већ и разлике у спремности жена из градских у односу на жене из осталих насеља да саопште своја искуства која се односе на насиље. Када се посматра партнерско насиље током 12 месеци који су претходили истраживању, оно је нешто више у осталим него у градским насељима (Графикон 9).

4 *MICS* - РЗС и УНИЦЕФ

Графикон 9: **Удео жена старости 18 до 74 године које су или које су биле у партнерским везама изложене физичком, сексуалном или психолошком насиљу од стране садашњег или бившег интимног партнера, према типу насеља, 2018, % (индикатор ЦОР 5.2.1)**

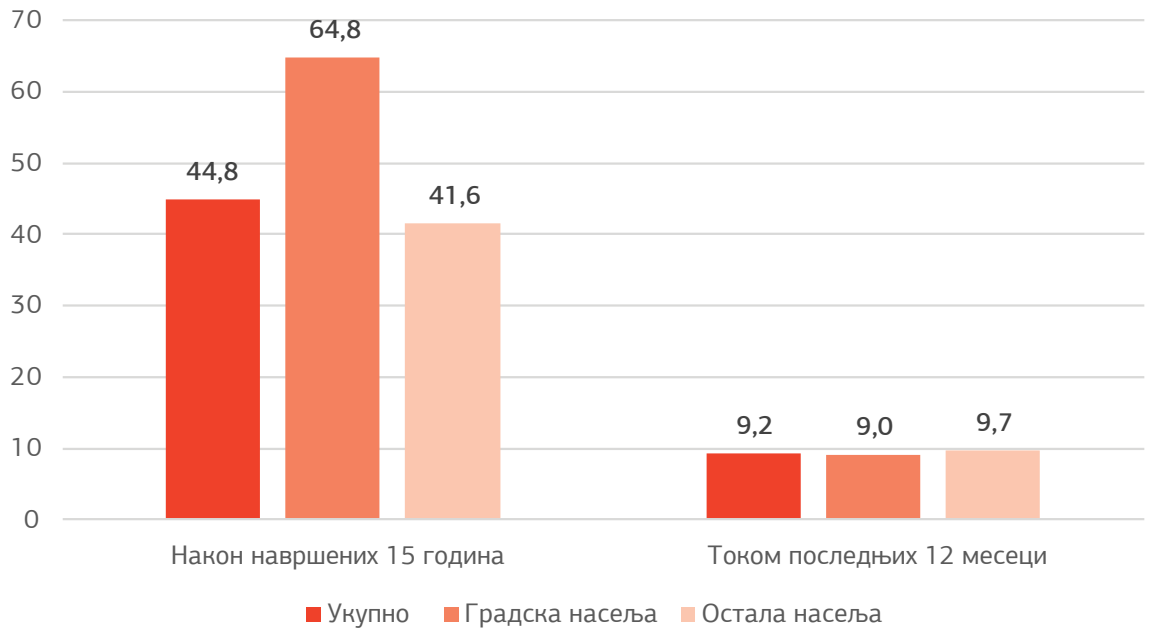

Извор: Истраживање о добробити и безбедности жена, ОЕБС; обрада података - ауторка

Сличне тенденције када је у питању партнерско насиље, примећују се и у погледу непартнерског насиља. У градским насељима већи је удео жена које су након навршене 15. године живота доживеле сексуално насиље од стране особа које нису биле њихови интимни партнери. Учесталост непартнерског насиља током 12 месеци који су претходили истраживању изједначена је међу женама које живе у градским и осталим насељима (Графикон 10).

Графикон 10: **Удео жена и девојчица старости 18 до 74 године које су биле изложене сексуалном насиљу од стране особа које нису биле њихов интимни партнер, према типу насеља, 2018, % (индикатор ЦОР 5.2.2)**

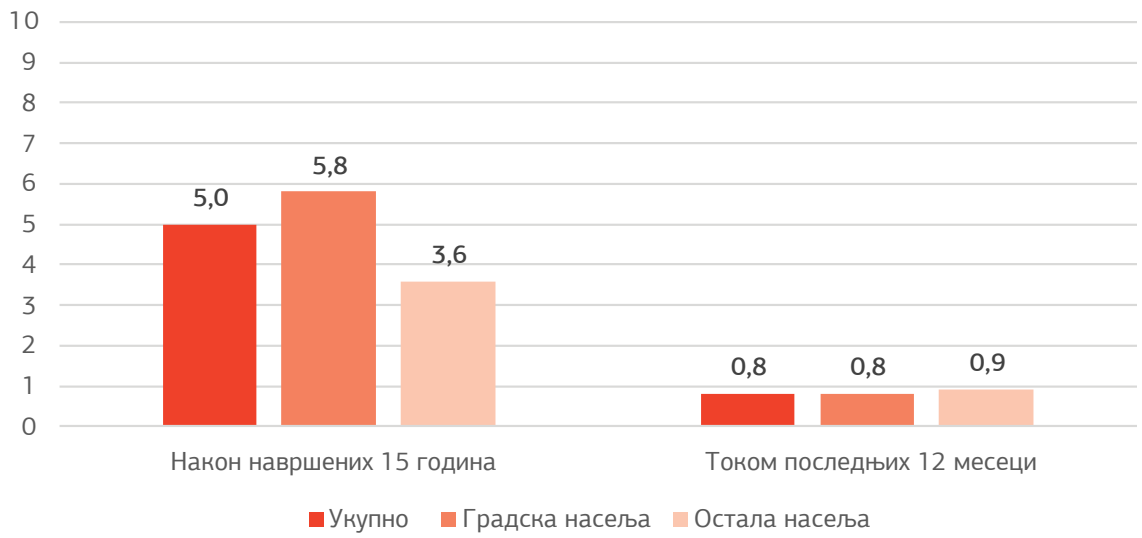

Извор: Истраживање о добробити и безбедности жена, ОЕБС; обрада података - ауторка

Рани брак се, према Истанбулској конвенцији, дефинише као један од облика родно заснованог насиља. Подаци указују да су жене из „сеоских“ средина изложене већим ризицима од раних бракова него жене из градских средина (Графикон 11).

Графикон 11: **Удео жена старости 20-24 године које су први пут ступиле у брак или ванбрачну заједницу пре 15. и пре 18. године, према типу насеља, 2019, % (индикатор ЦОР 5.3.1)**

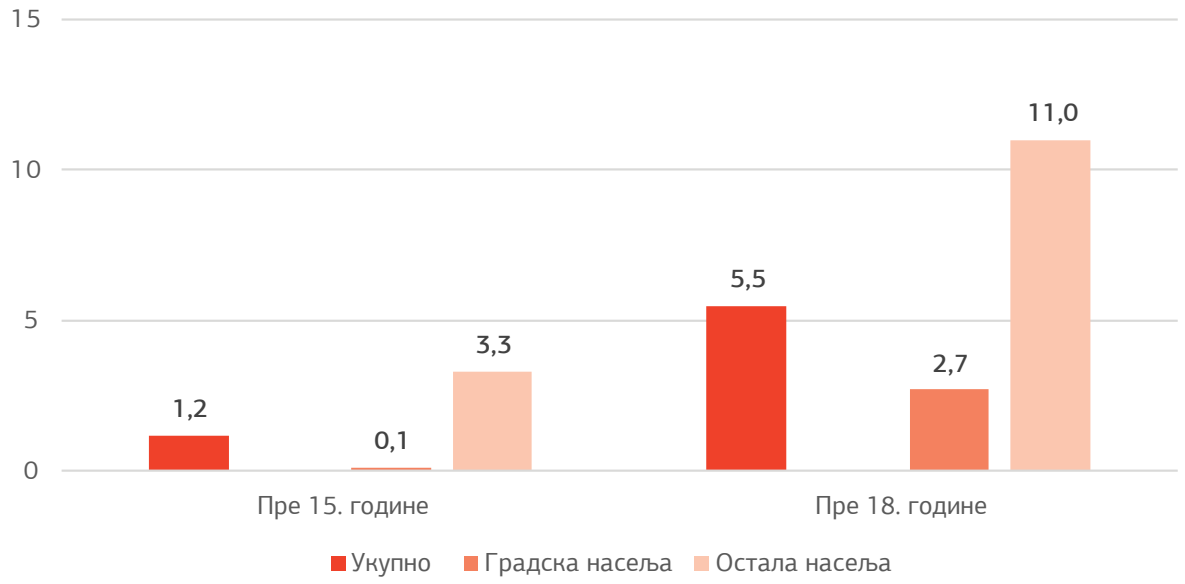

Извор: MICS - РЗС и УНИЦЕФ

Разлике међу женама из градских и осталих насеља испољавају се и у погледу неплаћеног кућног рада и бриге о породици. Родне неједнакости у оптерећености овом врстом рада присутне су како у градским, тако и у „сеоским“, али су израженије у „сеоским“ срединама (Графикон 12).

Графикон 12: **Удео времена које се проводи у обављању неплаћених послова у домаћинству и бризи о другима, становништво старости 15 и више година, према полу и типу насеља, 2015, % (индикатор ЦОР 5.4.1)**

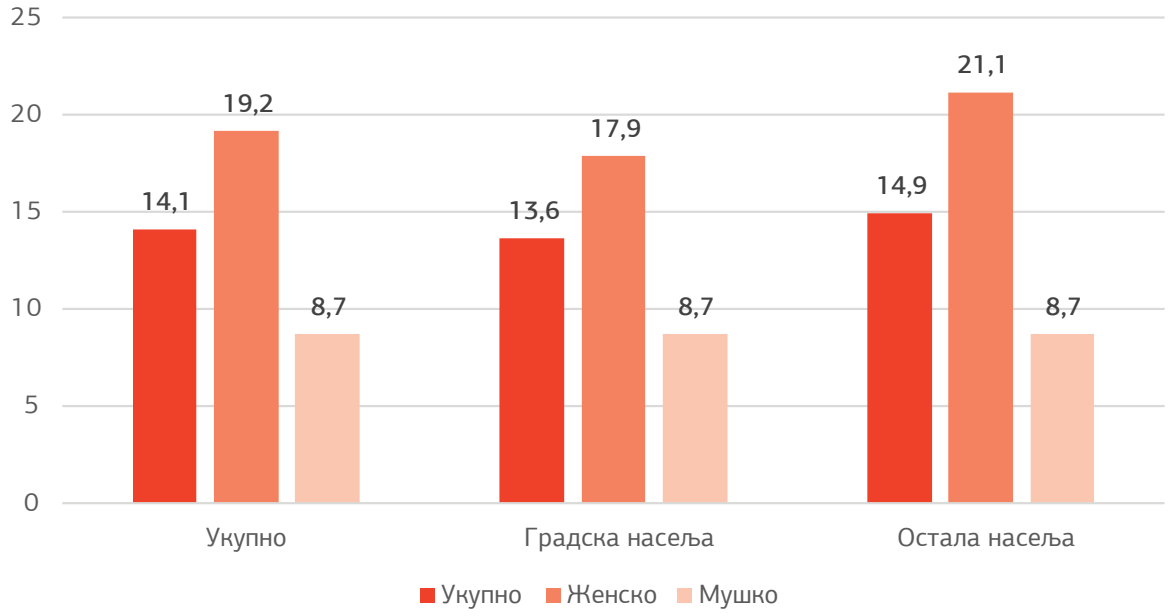

Извор: Истраживање о коришћењу времена, РЗС

Иако изразита већина жена, како у градским, тако и у осталим насељима, самостално доноси одлуке о репродуктивном здрављу, извесне разлике су присутне. Тако жене у „сеоским“ срединама у нешто мањем проценту исказују овакву аутономију у погледу одлучивања о сопственом сексуалном и репродуктивном здрављу, него жене у градским насељима (Графикон 13).

Графикон 13: **Удео жена старости 15-49 година које самостално доносе одлуке засноване на информацијама о сексуалним односима, употреби контрацепције и бризи за репродуктивно здравље, према типу насеља, 2019, % (индикатор ЦОР 5.6.1)**

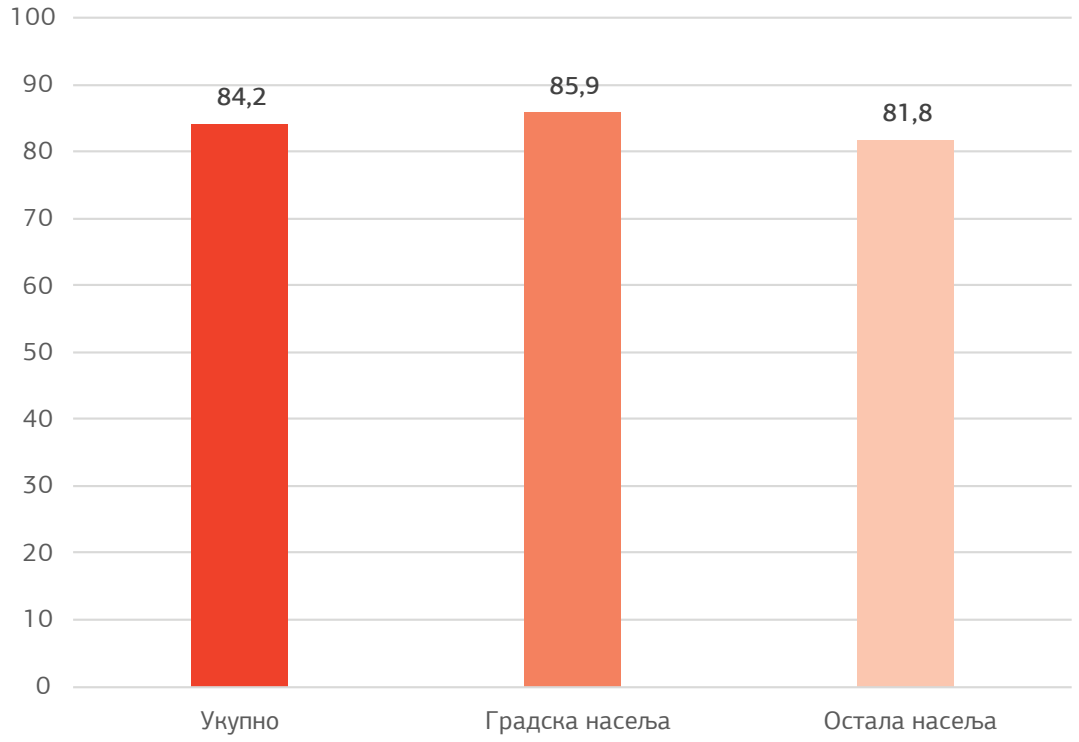

Извор: MICS - РЗС и УНИЦЕФ

...СТОПЕ АКТИВНОСТИ И ЗАПОСЛЕНОСТИ СУ ВИШЕ, А НЕЗАПОСЛЕНОСТИ И НЕАКТИВНОСТИ НИЖЕ У ОСТАЛИМ НАСЕЉИМА У ОДНОСУ НА ГРАДСКА, АЛИ НАЖАЛОСТ ВИШЕ СУ И СТОПЕ ДЕЧЈЕГ РАДА...

Једна од области одрживог развоја у којој „сеоска“ насеља показују извесне предности у односу на градска, јесу активност и запосленост. Стопе активности и запослености становништва старости 15 и више година су више, а стопе незапослености и неактивности ниже у осталим насељима у односу на градска (Графикон 14). Разлог томе је могућност ангажовања у пољопривредној производњи на породичном газдинству. Ипак, не треба изгубити из вида да је рад у пољопривреди често повезан са нижом продуктивношћу и нижим зарадама.

Графикон 14: **Основни индикатори тржишта рада, становништво старости 15 и више година, према типу насеља, 2020, %**

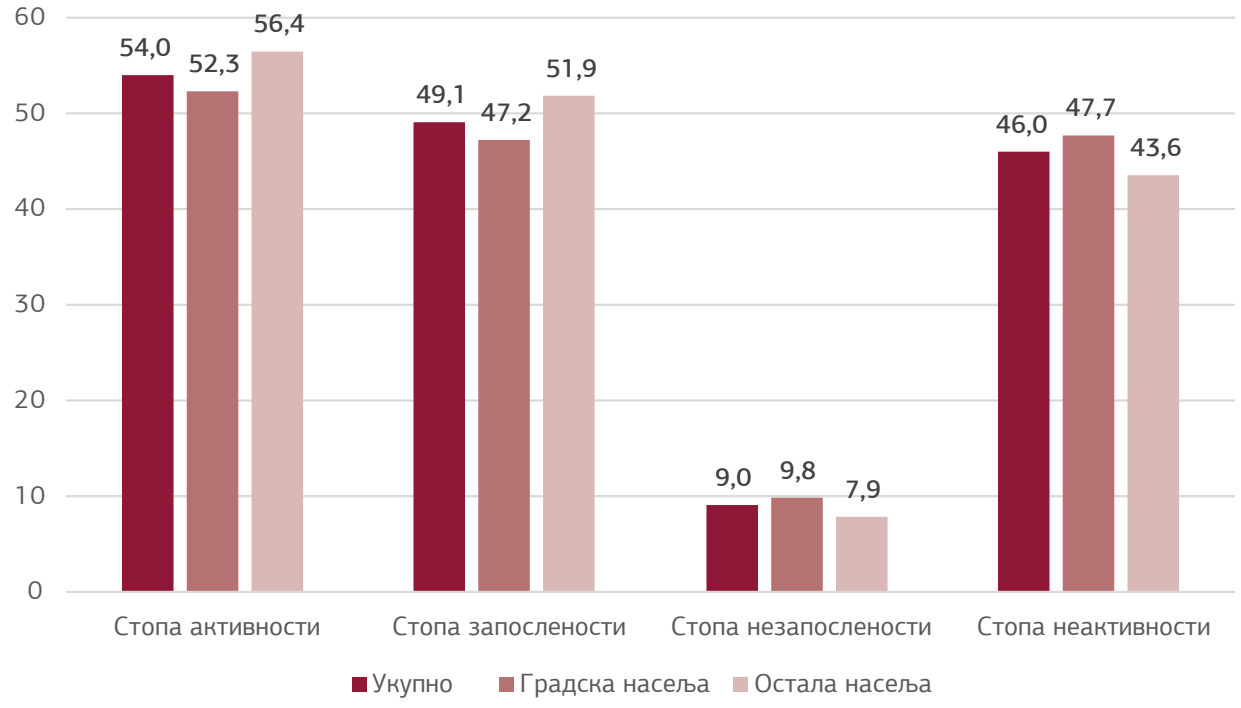

Извор: Анкета о радној снази, РЗС

Недостатак радне снаге у осталим насељима која често одликује депопулација надокнађује се и ангажовањем деце у раду на породичним газдинствима, због чега је и стопа дечјег рада виша у осталим него у градским насељима (Графикон 15).

Графикон 15: **Удео деце старости 5-17 година која су укључена у дечји рад, према типу насеља, 2019, % (индикатор ЦОР 8.7.1)**

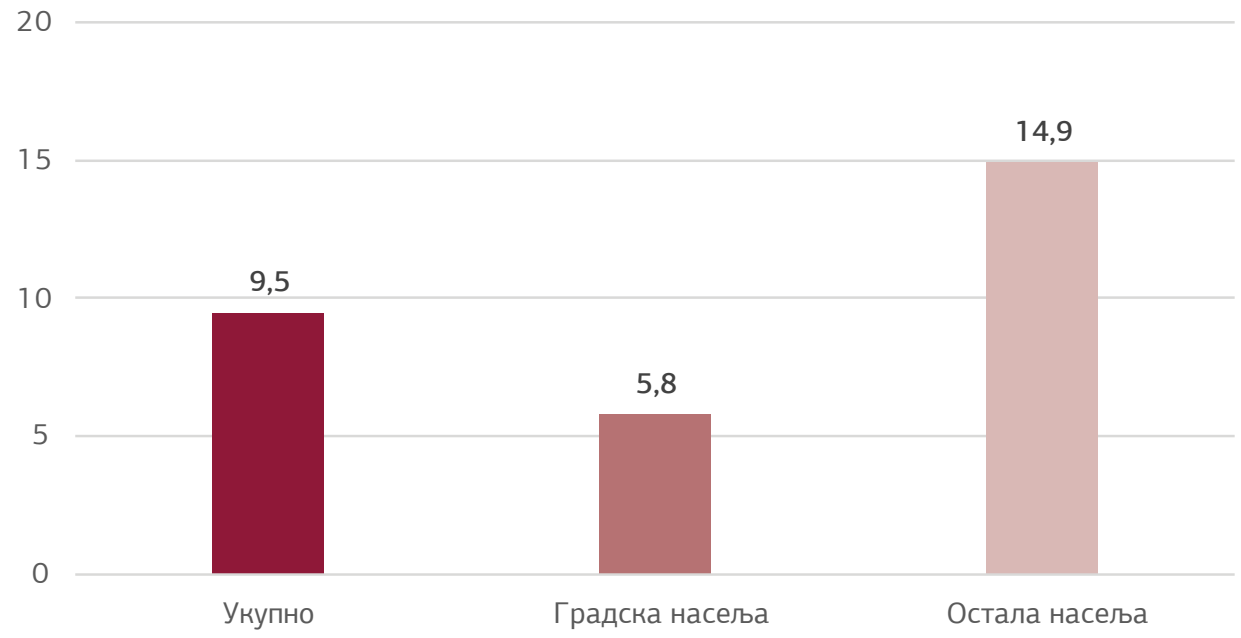

Извор: *MICS* - РЗС и УНИЦЕФ

...ИСКУСТВА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ ЧЕШЋЕ ПРИЈАВЉУЈУ СТАНОВНИЦЕ ГРАДСКИХ НАСЕЉА, АЛИ РАЗЛОГ ЗА ТО МОЖЕ СЕ КРИТИ И У БОЉЕМ ПРЕПОЗНАВАЊУ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ...

Тешко је проценити да ли су више мирољубиви и инклузивни становници градских или осталих насеља. Судећи према доступним подацима, искуства дискриминације су више заступљена међу становништвом градских насеља, мада разлог за то може бити и раширенија спознаја дискриминације која омогућује и њено боље препознавање (Графикон 16).

Графикон 16: **Удео становништва које је изјавило да је током претходних 12 месеци имало осећај да је дискриминисано или узнемиравано по неком основу дискриминације која је забрањена према међународном праву људских права, према типу насеља, 2019, % (индикатор ЦОР 10.3.1=16.b.1)**

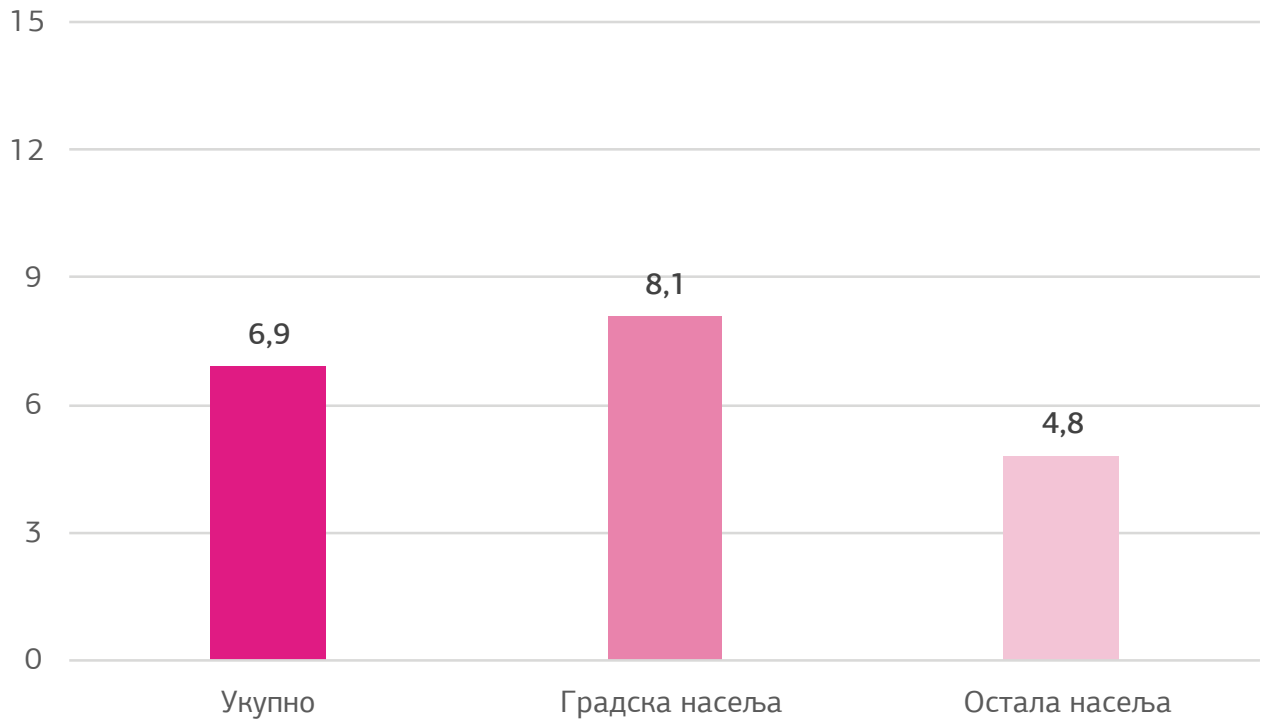

Извор: *MICS* - РЗС и УНИЦЕФ

17 ПАРТНЕРСТВОМ ДО ЦИЉЕВА

...ОСТАЛА НАСЕЉА ЗАОСТАЈУ ЗА ГРАДСКИМ И У ПОГЛЕДУ ПРИСТУПА ИНФОРМАЦИОНО-КОМУНИКАЦИОНИМ ТЕХНОЛОГИЈАМА...

Област информационо-комуникационих технологија је несумњиво област развоја у којој остала насеља заостају за градским. Судећи према подацима истраживања „Употреба информационо-комуникационих технологија у Републици Србији“, сеоска домаћинства поседују рачунар и прикључак за интернет у мањем проценту него градска, што ствара неповољније могућности за приступ информацијама, знањима, тржиштима, као и повезаности са другима (Графикон 17).

Графикон 17: **Проценат домаћинстава која поседују рачунар и интернет прикључак, према типу насеља, 2021, %**

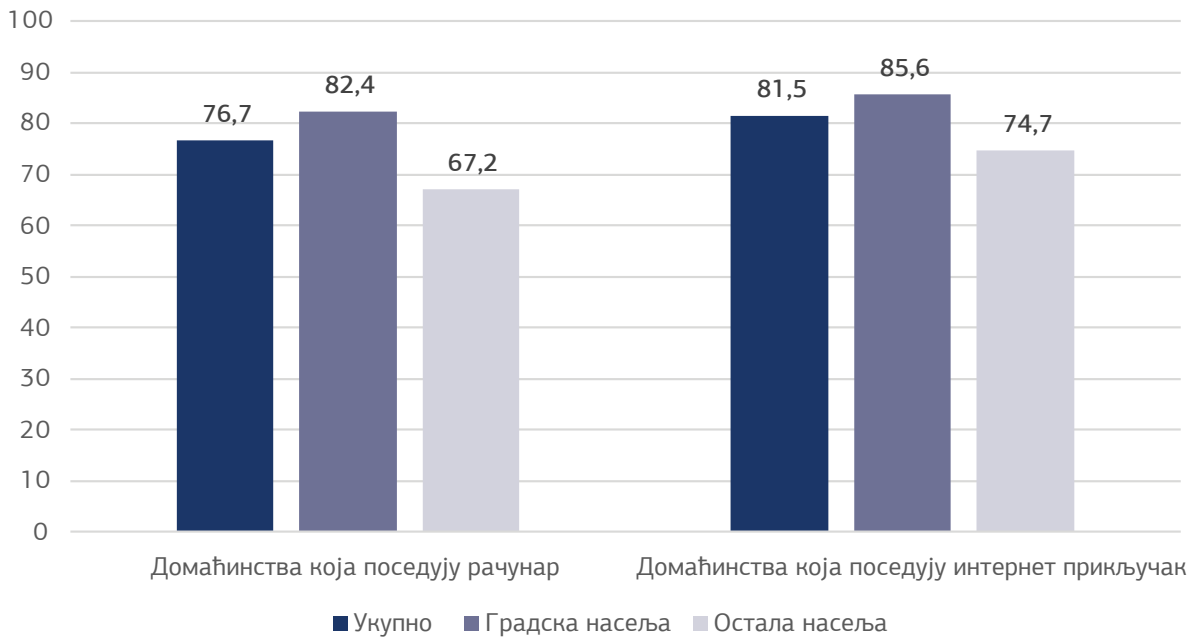

Извор: Статистика информационо-комуникационих технологија, РЗС

Регионални аспекти одрживог развоја

ИНДИКАТОР	Београдски регион	Регион Војводине	Регион Шумадије и Западне Србије	Регион Јужне и Источне Србије
Заостајање у расту (%)	4,8	4,0	5,4	7,9
Гојазност деце (%)	7,8	11,4	14,6	7,4
Удео жена старости 20-24 године које су први пут ступиле у брак или ванбрачну заједницу пре 18. године (%)	1,4	4,9	8,5	8,1
Дечји рад (%)	6,5	7,9	14,7	7,7
Искуство дискриминације међу женама 15-49 (%)	9,2	7,9	3,8	6,6
Домаћинства прикључена на интернет (%)	92,9	77,8	79,2	76,1

1 СВЕТ БЕЗ СИРОМАШТВА

РИЗИЦИ ОД СИРОМАШТВА ИЛИ СОЦИЈАЛНЕ ИСКЉУЧЕНОСТИ ВИШИ СУ У РЕГИОНУ СРБИЈА – ЈУГ У ОДНОСУ НА РЕГИОН СРБИЈА – СЕВЕР...

Сиромаштво и социјална искљученост не погађају једнако становништво које живи у различитим регионима Србије. Стопе ризика од сиромаштва или социјалне искључености, као и стопе ризика од сиромаштва, знатно су више у региону Србија – југ, који обухвата регионе Шумадије и Западне Србије, и Јужне и Источне Србије, него Србија – север који обухвата Београдски регион и Регион Војводине (Графикон 18).

Графикон 18: **Стопа ризика од сиромаштва и стопа ризика од сиромаштва или социјалне искључености, према типу насеља 2020, % (индикатори ЦОР 1.2.1 и 1.2.2)**

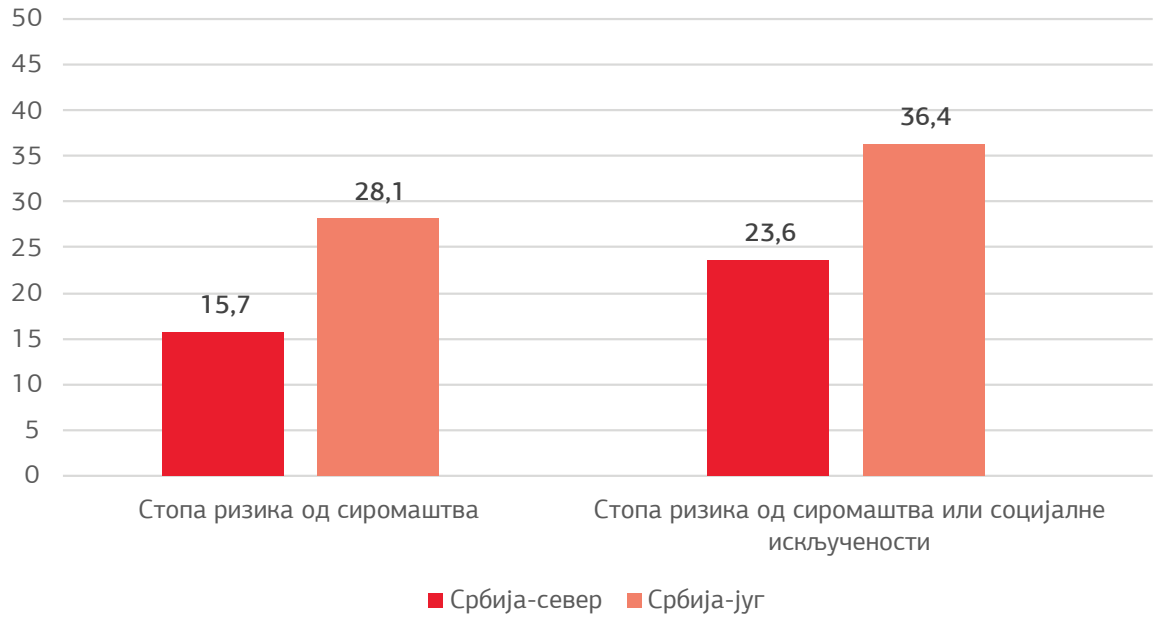

Извор: Анкета о приходима и условима живота, РЗС

...У ПОГЛЕДУ УХРАЊЕНОСТИ ДЕЦЕ ПРИСУТНЕ СУ И ИЗРАЖЕНЕ РЕГИОНАЛНЕ РАЗЛИКЕ – ГОЈАЗНОСТ ЈЕ НАЈВИШЕ ЗАСТУПЉЕНА У РЕГИОНУ ШУМАДИЈЕ И ЗАПАДНЕ СРБИЈЕ, А ЗАОСТАЈАЊЕ У РАСТУ У РЕГИОНУ ЈУЖНЕ И ИСТОЧНЕ СРБИЈЕ...

Регионалне разлике у погледу статуса ухрањености деце су видљиве. Заостајање у расту, као и заостајање у тежини у односу на висину највише су распрострањени међу децом која живе у Региону Јужне и Источне Србије (индикатор ЦОР 2.2.1), а гојазност нарочито погађа децу која живе у региону Шумадије и Западне Србије, и Региону Војводине (Графикон 19).

Графикон 19: **Показатељи стања ухрањености међу децом старости до 5 година, према регионима, 2019, % (индикатор ЦОР 2.2.1 и 2.2.2)**

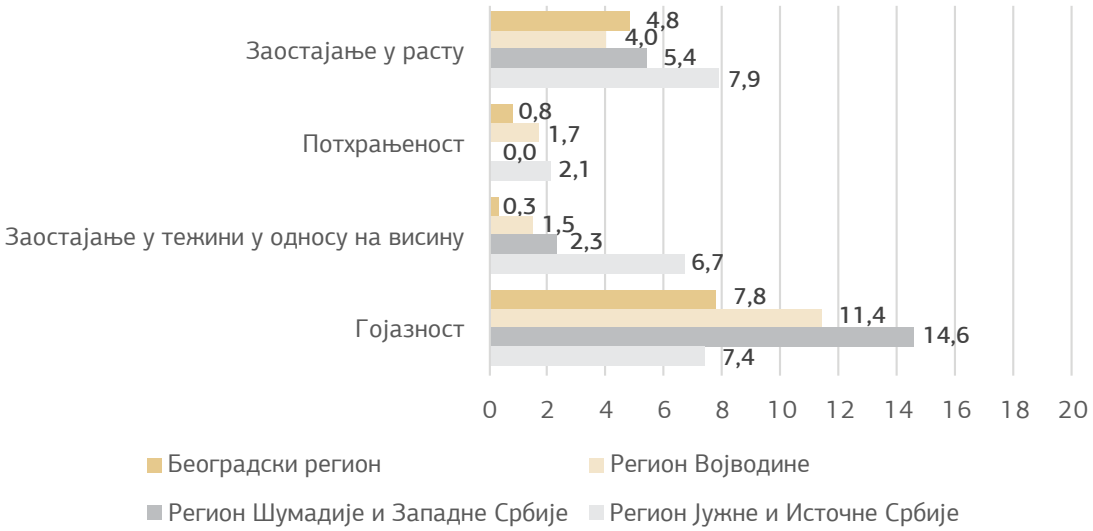

Извор: *MICS* - РЗС и УНИЦЕФ

...ЖЕНЕ ИЗ БЕОГРАДСКОГ РЕГИОНА У ПЛАНИРАЊУ ПОРОДИЦЕ ВИШЕ СЕ ОСЛАЊАЈУ НА САВРЕМЕНЕ МЕТОДЕ КОНТРАЦЕПЦИЈЕ НЕГО ЖЕНЕ ИЗ ДРУГИХ РЕГИОНА, ЗАШТИТА ТРУДНИЦА ЈЕ НЕШТО НЕПОВОЉНИЈА МЕЂУ ЖЕНАМА У РЕГИОНУ ВОЈВОДИНЕ И РЕГИОНУ ЈУЖНЕ И ИСТОЧНЕ СРБИЈЕ, КАО И РАНО РАЂАЊЕ...

Жене из Београдског региона чешће користе савремене методе контрацепције у планирању породице него жене из других региона (Графикон 20). Ове методе су знатно поузданије од традиционалних метода и омогућавају бољу контролу над репродуктивним циклусима, транзицијом ка родитељству и усклађивањем те транзиције у односу на друге животне аспекте, као што су образовање, запосленост итд. Такође омогућавају и боље планирање рађања и жељеног броја деце.

Графикон 20: **Удео жена у репродуктивном периоду (старости 15-49 година) које своје потребе за планирање породице задовољавају савременим методама, према регионима, 2019, % (индикатор ЦОР 3.7.1)**

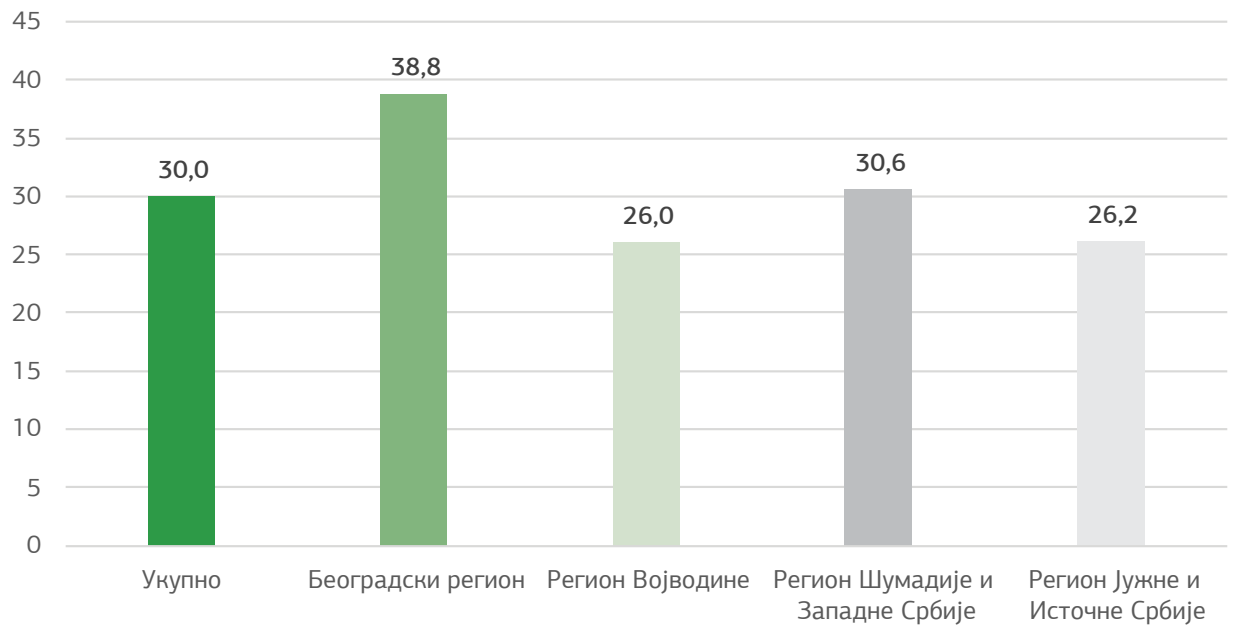

Извор: *MICS* - РЗС и УНИЦЕФ

Регионалне разлике изражене су и у погледу пренаталне заштите. Жене из Региона Шумадије и Западне Србије нешто чешће него жене из осталих региона пријављују да су током трудноће посетиле лекара 4 или више пута (Графикон 21).

Графикон 21: **Обухват основним здравственим услугама: пренатална заштита, 4 или више посета лекару, према регионима, 2019, % (индикатор ЦОР 3.8.1b)**

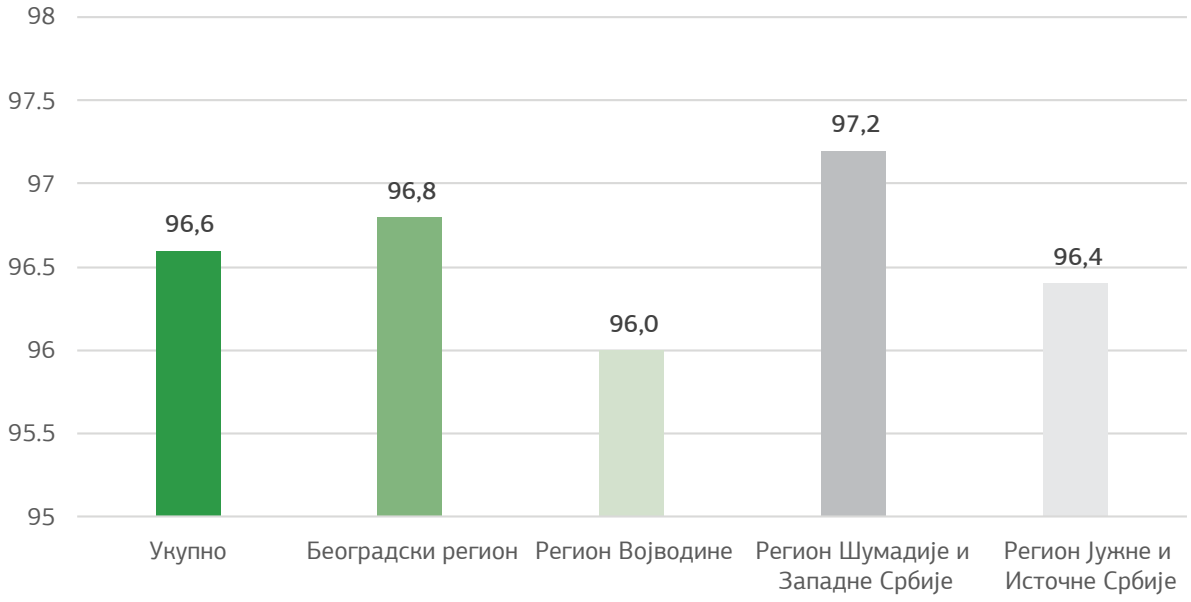

Извор: *MICS* - РЗС и УНИЦЕФ

Здравствена заштита мајки и деце током порођаја обавља се уз надзор обучених здравствених радника једнако у свим регионима. У 2019. години, према налазима Истраживања вишеструких показатеља, у готово 100% случајева порођај је обављен у медицинској установи у свим регионима Републике Србије (индикатор ЦОР 3.1.2).

Када је у питању национални узорак, 2019. године 2,8% жена старости 20-24 године су родиле живорођено дете пре навршених 18 година. Појава раног рађања више је заступљена у Региону Јужне и Источне Србије и региону Војводина и него у остала два региона (Графикон 22).

Графикон 22: **Проценат жена старости 20-24 године које су родиле живорођено дете пре навршених 18 година, према регионима, 2019, %**

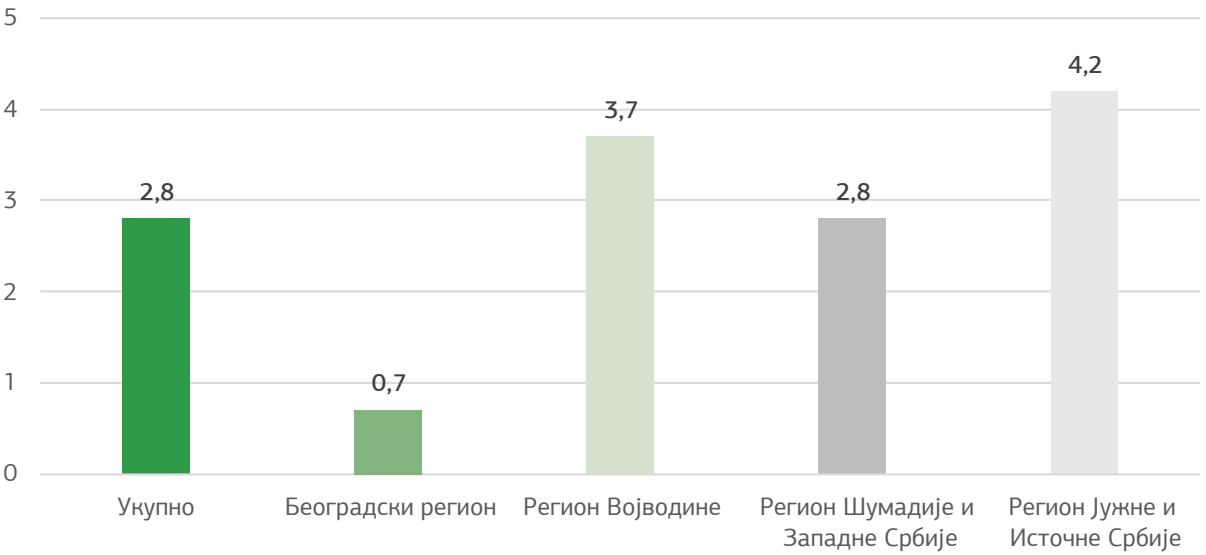

Извор: *MICS* - РЗС и УНИЦЕФ

...РАНИ РАЗВОЈ ДЕЦЕ НЕШТО ЈЕ У ПРОСЕКУ НИЖИ У РЕГИОНУ ВОЈВОДИНЕ; РАЗЛИКЕ У СТОПИ ЗАВРШАВАЊА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ НИСУ ПРИСУТНЕ, А У СТОПИ ЗАВРШАВАЊА СРЕДЊЕ ШКОЛЕ СУ МАЛЕ, ДОК ЈЕ РОДНИ ПАРИТЕТ НА НИЖИМ НИВОИМА ОБРАЗОВАЊА НЕШТО НЕПОВОЉНИЈИ У РЕГИОНУ ВОЈВОДИНЕ НЕГО У ДРУГИМ РЕГИОНИМА...

Индексом раног развоја деце прати се развој деце у погледу моторних, когнитивних, језичких и социо-емоционалних вештина и способности, вештина контроле понашања, и односа према другима у току првих неколико година живота. Регион Војводине бележи најниже вредности индекса раног развоја деце у односу на друге регионе (Графикон 23).

Графикон 23: **Индекс раног развоја детета, према регионима, 2019, % (индикатор ЦОР 4.2.1)**

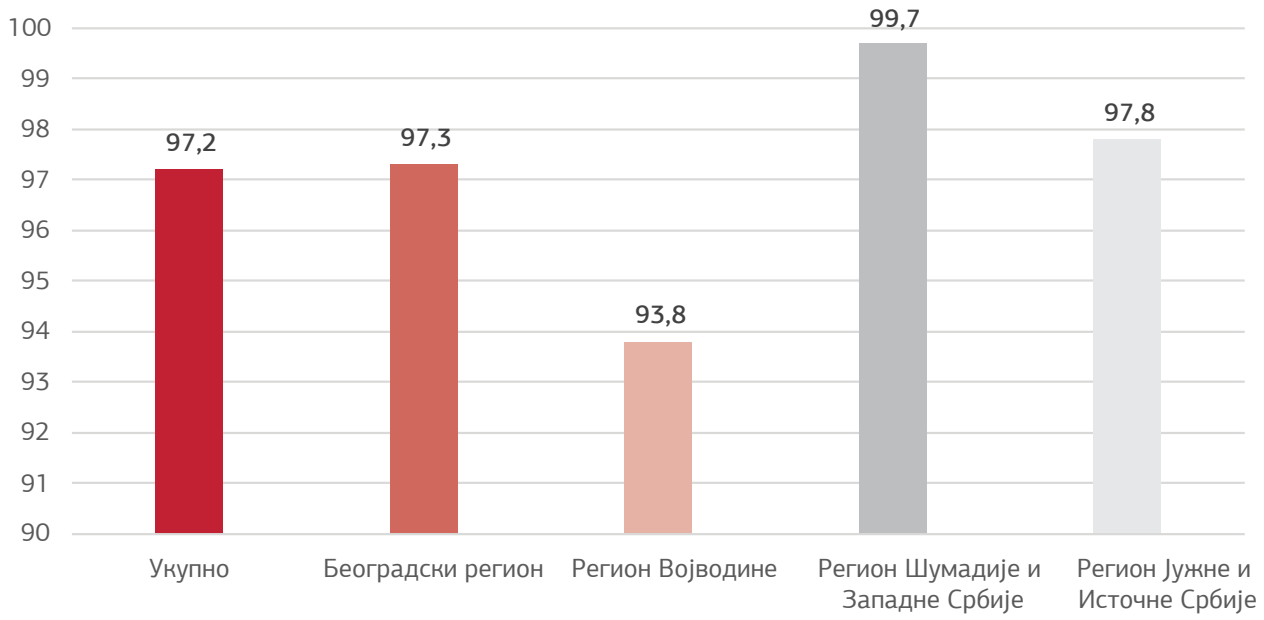

Извор: *MICS* - РЗС и УНИЦЕФ

Разлике у стопама завршавања основног образовања, које је обавезно, готово да не постоје међу становништвом четири региона у Србији, али су на нивоу средњег образовања разлике приметније, мада и даље нису велике (графикон 24).

Графикон 24: **Стопе завршавања основне и средње школе, према регионима, 2019, % (индикатор ЦОР 4.1.2c)**

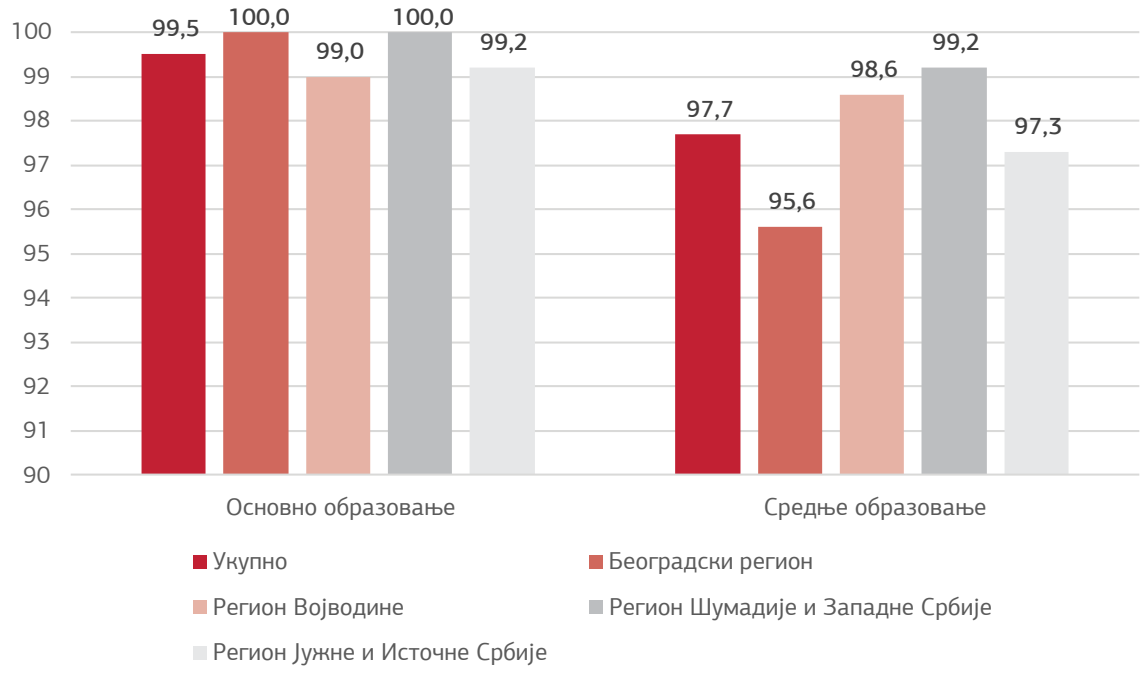

Извор: *MICS* - РЗС и УНИЦЕФ

Региони Србије у мањој мери се међусобно разликују у погледу родног паритета у образовању. На нивоу првог циклуса основног образовања пуни родни паритет, односно једнака стопа похађања школе дечака и девојчица остварена је у свим регионима осим у Региону Војводине, где је нешто већи обухват међу дечацима. На нивоу другог циклуса основног образовања родни паритет је остварен у регионима Шумадије и Западне Србије, и Јужне и Источне Србије; у Региону Војводине забележена је блага разлика у корист дечака, а у Београдском региону у корист девојчица. На нивоу средњег образовања само је у Региону Јужне и Источне Србије остварен нешто већи обухват девојчица средњим образовањем у односу на дечаке, док је у другим регионима разлика у корист дечака, мада је и она на веома ниском нивоу (Графикон 25).

Графикон 25: **Индекс једнакости полова у основном и средњем образовању, према регионима, 2019, индекс (ЦОР индикатор 4.5.1)**

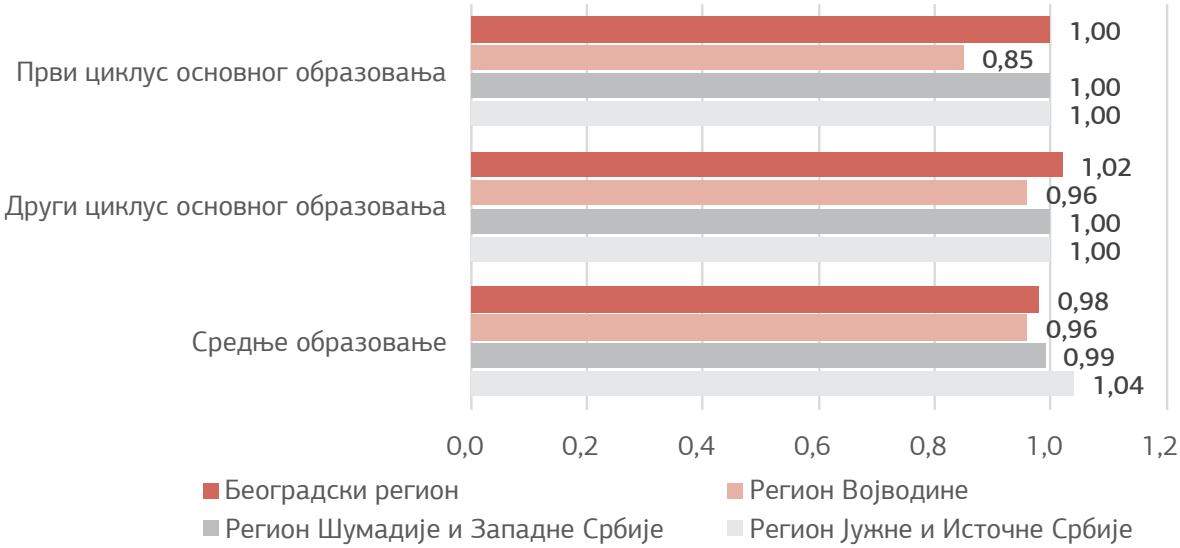

Извор: *MICS* - РЗС и УНИЦЕФ

...РОДНЕ НЕЈЕДНАКОСТИ ПРИСУТНЕ СУ У СРБИЈИ У СВИМ РЕГИОНИМА. РАЗЛИКЕ У ПОГЛЕДУ АУТОНОМИЈЕ ЖЕНА У ОДЛУКАМА О СОПСТВЕНОМ ЗДРАВЉУ НИСУ ИЗРАЖЕНЕ, АЛИ СУ ИЗРАЖЕНИЈЕ РАЗЛИКЕ У ПОГЛЕДУ РАСПРОСТРАЊЕНОСТИ РАНИХ БРАКОВА КОЈИ СУ ЧЕШЋИ У РЕГИОНИМА ШУМАДИЈЕ И ЗАПАДНЕ СРБИЈЕ, И ЈУЖНЕ И ИСТОЧНЕ СРБИЈЕ НЕГО У ПРЕОСТАЛА ДВА РЕГИОНА...

Циљеви одрживог развоја у области родне равноправности и оснаживања жена, између осталог предвиђају заштиту од дискриминације и сузбијање насиља над женама, спречавање раних бракова, праведнију расподелу неплаћеног кућног рада и бриге о породици. Рани брак се, према Истанбулској конвенцији, дефинише као један од облика родно заснованог насиља. Подаци указују да су рани бракови пре навршене 15. године живота чешћи у Региону Војводине, и Региону Јужне и Источне Србије, а пре навршене 18. године у Региону Шумадије и Западне Србије, и Региону Јужне и Источне Србије (Графикон 26).

Графикон 26: **Удео жена старости 20-24 године које су први пут ступиле у брак или ванбрачну заједницу пре 15. и пре 18. године, према регионима, 2019, % (индикатор ЦОР 5.3.1)**

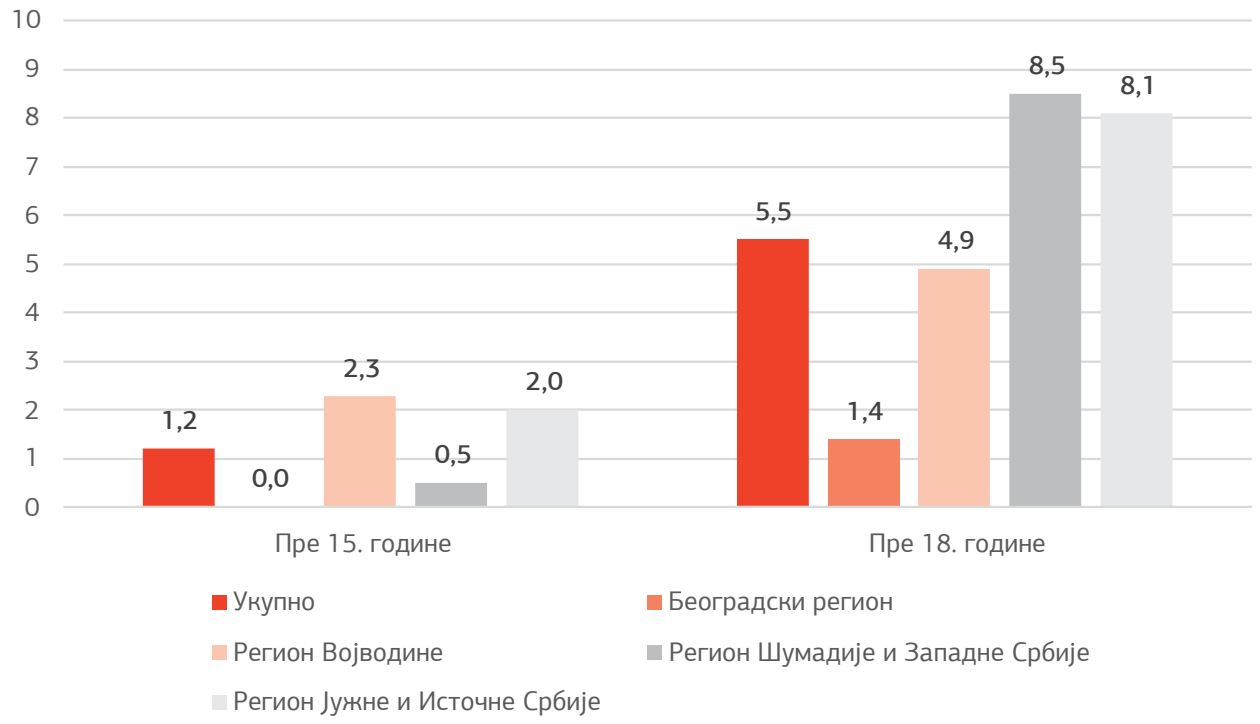

Извор: *MICS* - РЗС и УНИЦЕФ

Иако изразита већина жена у свим регионима самостално доноси одлуке о репродуктивном здрављу, извесне разлике су присутне. Примећује се нешто већа заступљеност жена које аутономно доносе овакве одлуке у Београдском региону, док је у региону Војводине њихова заступљеност најнижа (Графикон 27).

Графикон 27: **Удео жена старости 15-49 година које самостално доносе одлуке засноване на информацијама о сексуалним односима, употреби контрацепције и бризи за репродуктивно здравље, према регионима, 2019, % (индикатор ЦОР 5.6.1)**

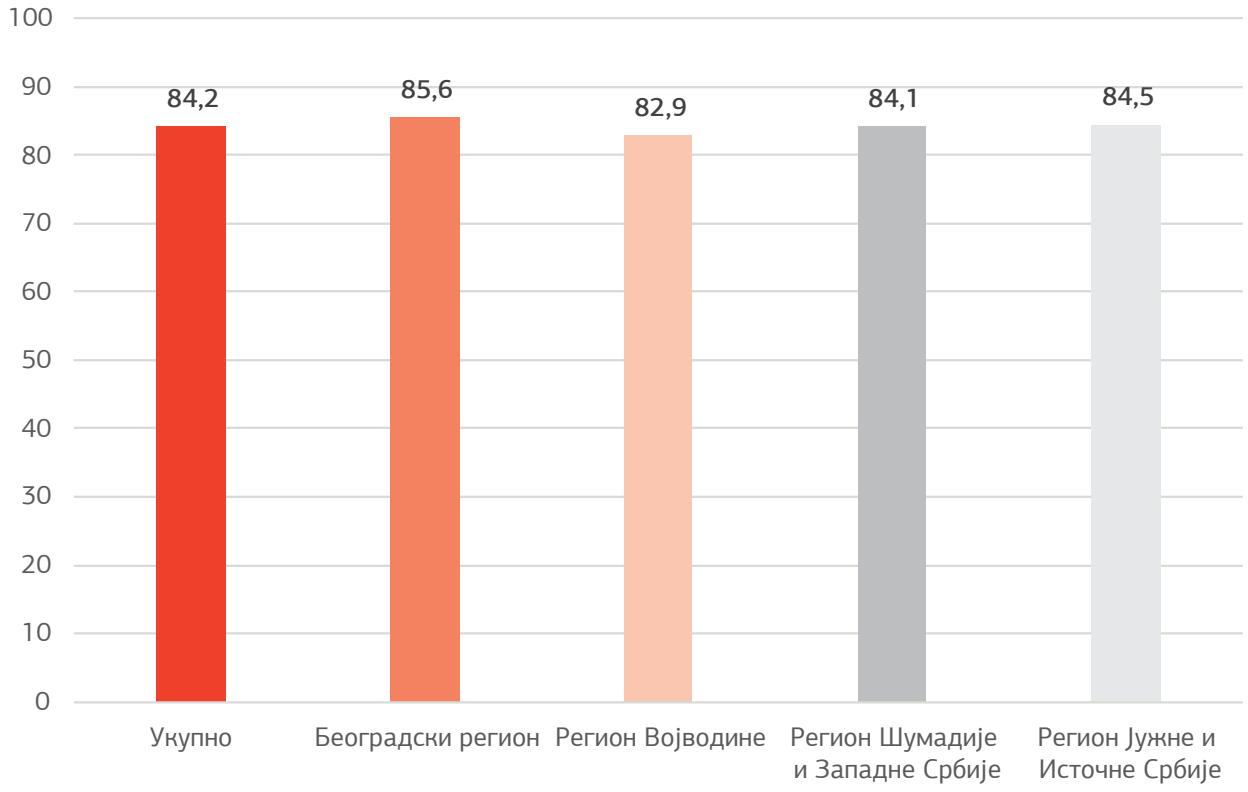

Извор: *MICS* - РЗС и УНИЦЕФ

...РЕГИОНАЛНЕ РАЗЛИКЕ ПРИСУТНЕ СУ У ПОГЛЕДУ ЗАПОСЛЕНОСТИ, МАДА НИСУ ВЕЛИКЕ, ДОК ЈЕ У РЕГИОНУ ШУМАДИЈЕ И ЗАПАДНЕ СРБИЈЕ ДЕЧЈИ РАД НАЈЗАСТУПЉЕНИЈИ...

У региону Војводине и Региону Јужне и Источне Србије стопе активности и запослености су ниже, а стопе неактивности више него у остала два региона. Стопе незапослености највише су у Региону Шумадија и Западна Србија, и Региону Јужне и Источне Србије (Графикон 28).

Графикон 28: **Основни индикатори тржишта рада за становништво старости 15 и више година, према регионима, 2020, %**

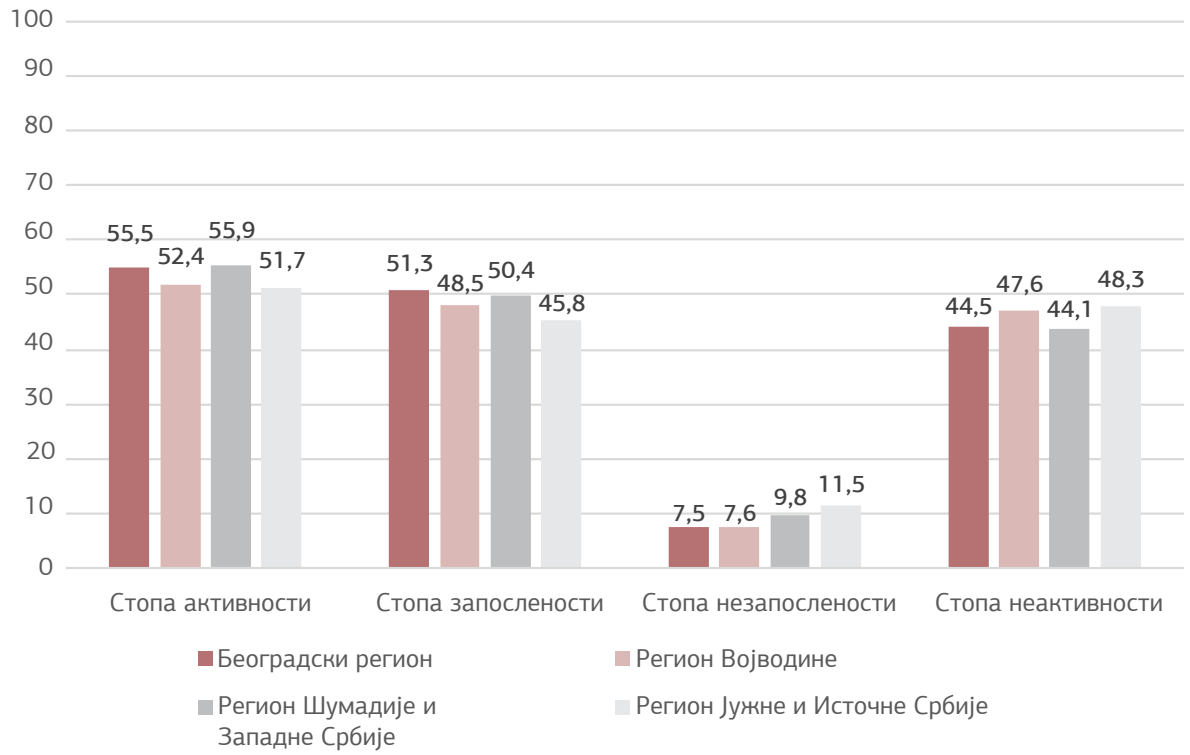

Извор: Анкета о радној снази, РЗС

У Региону Шумадије и Западне Србије бележи се највиша стопа дечјег рада у поређењу са другим регионима (Графикон 29).

Графикон 29: **Удео деце старости 5-17 година која су укључена у дечји рад, према регионима, 2019, % (индикатор ЦОР 8.7.1)**

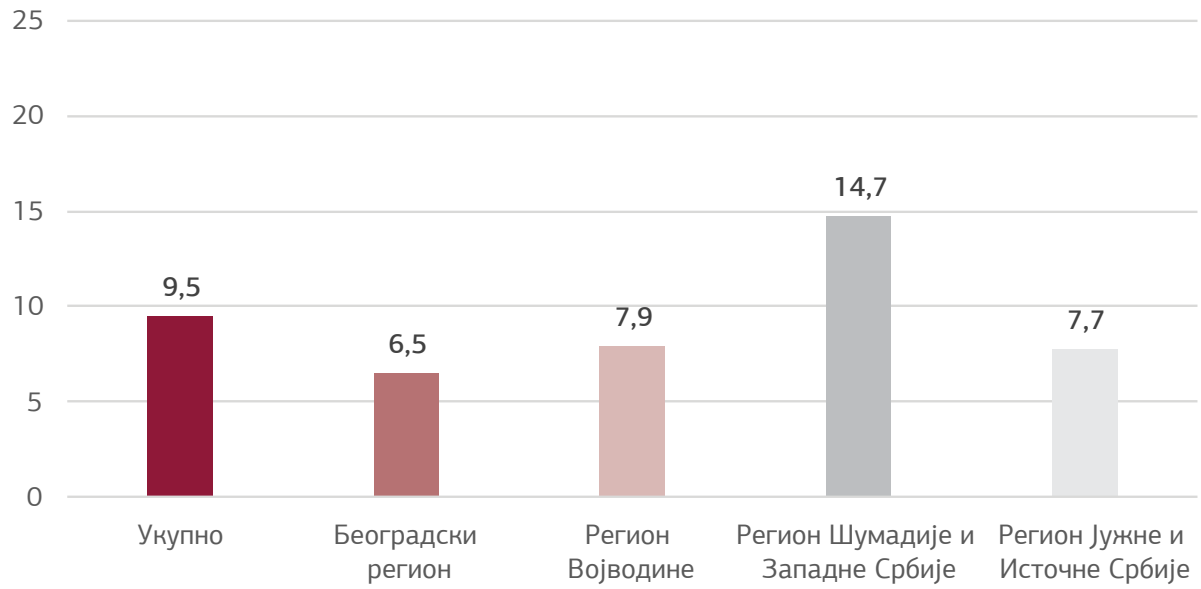

Извор: *MICS* - РЗС и УНИЦЕФ

...ИСКУСТВА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ ЧЕШЋЕ ПРИЈАВЉУЈУ СТАНОВНИЦЕ БЕОГРАДСКОГ РЕГИОНА НЕГО СТАНОВНИЦЕ ДРУГИХ РЕГИОНА; НАЈМАЊИ ПРОЦЕНАТ ОНИХ КОЈЕ СУ ПРИЈАВИЛЕ ДА СУ ТОКОМ ГОДИНЕ КОЈА ЈЕ ПРЕТХОДИЛА ИСТРАЖИВАЊУ ИСКУСИЛЕ НЕКИ ОБЛИК ДИСКРИМИНАЦИЈЕ ЈЕ МЕЂУ ЖЕНАМА КОЈЕ ЖИВЕ У РЕГИОНУ ШУМАДИЈЕ И ЗАПАДНЕ СРБИЈЕ...

Подаци о дискриминацији доступни су само за жене старости 15-49 година на основу *MICS* истраживања. Судећи према подацима из овог истраживања, искуства дискриминације највише су заступљена међу становницама Београдског региона, а најмање међу становницама Региона Шумадије и Западне Србије, мада разлог за то може бити и раширенија спознаја дискриминације која омогућује и њено боље препознавање (Графикон 30).

Графикон 30: **Удео становништва које је изјавило да је током претходних 12 месеци имало осећај да је дискриминисано или узнемиравано по неком основу дискриминације која је забрањена према међународном праву људских права, према регионима, 2019, % (индикатор ЦОР 10.3.1=16.b.1)**

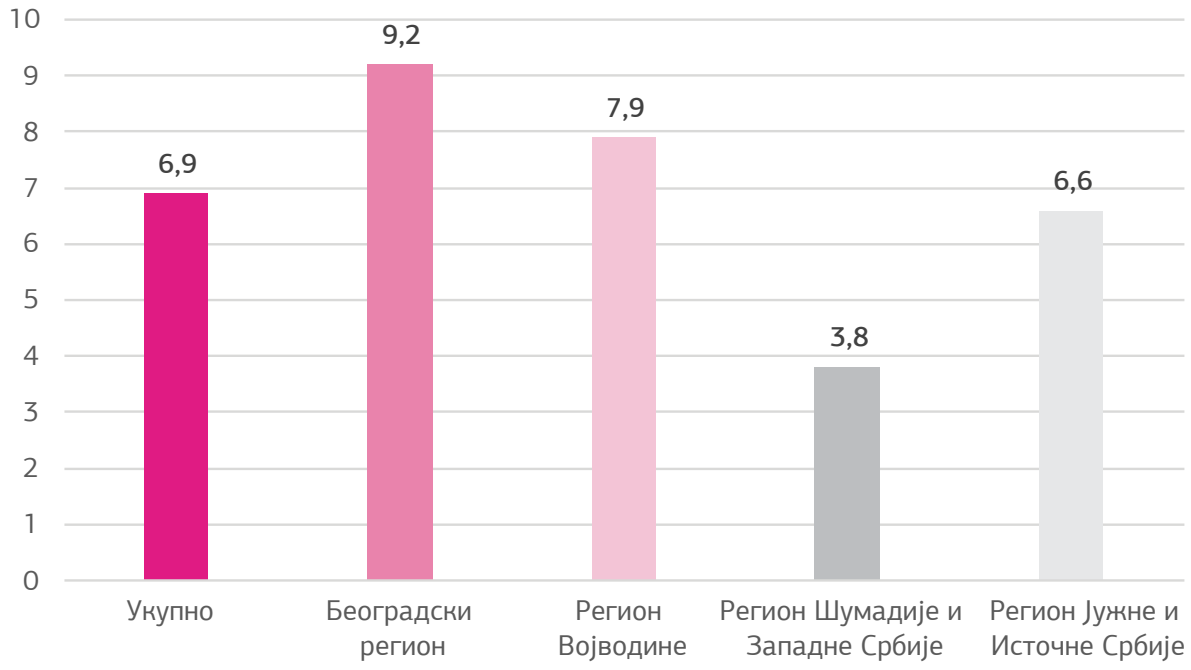

Извор: *MICS* - РЗС и УНИЦЕФ

17 ПАРТНЕРСТВОМ ДО ЦИЉЕВА

...БЕОГРАДСКИ РЕГИОН ПРЕДЊАЧИ У ОДНОСУ НА ОСТАЛЕ РЕГИОНЕ У ПОГЛЕДУ ДОСТУПНОСТИ ИНФОРМАЦИОНО-КОМУНИКАЦИОНИХ ТЕХНОЛОГИЈА...

Судећи према подацима Истраживања о ИКТ, у овом аспекту одрживог развоја присутне су и значајне регионалне разлике, јер у односу на Београдски регион, три остала региона имају знатно слабији приступ информационо-комуникационој технологији (Графикон 31).

Графикон 31: **Проценат домаћинстава која поседују рачунар и интернет прикључак према регионима, 2021, %**

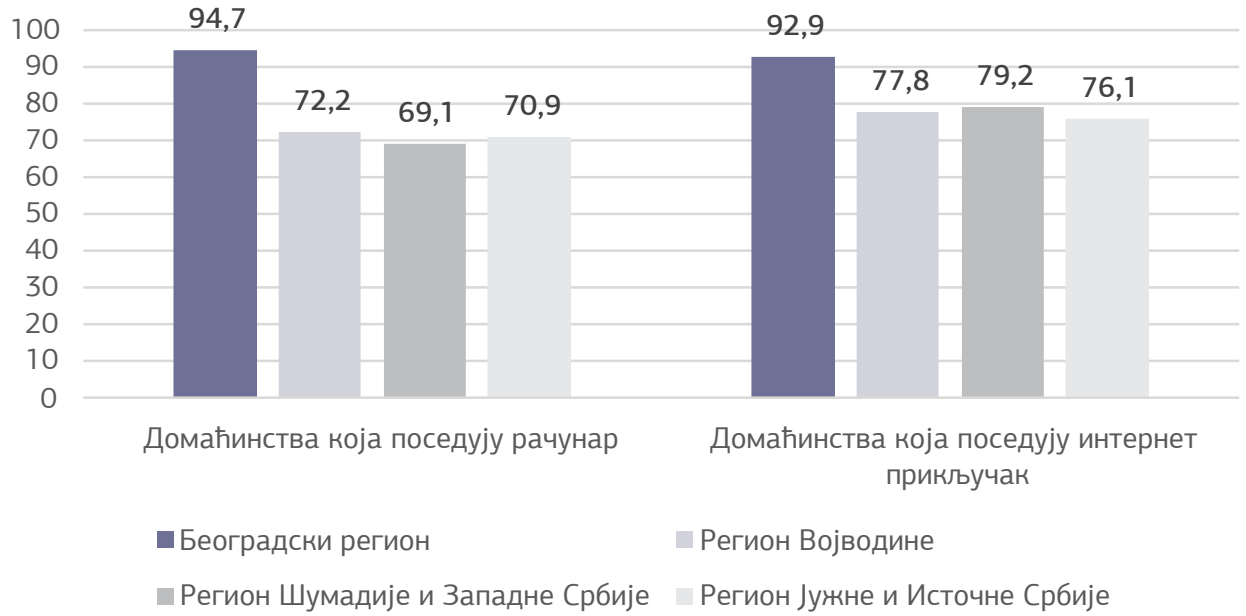

Извор: Статистика информационо-комуникационих технологија, РЗС

Република Србија – Републички завод за статистику
Statistical Office of the Republic of Serbia

ЈАНУАР 2022.